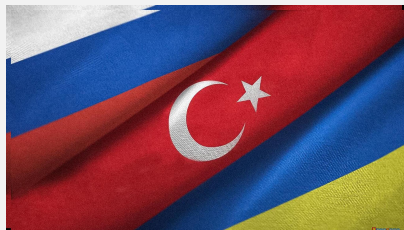

واکاوی رویکرد باکو در مناقشه اوکراین

باکو از زمان آغاز حمله روسیه به اوکراین، توانسته است سیاست خارجی چندجانبه خود را حفظ کند. به طور مشابه، آذربایجان روابط خود را با ترکیه تقویت کرده است تا مسکو را در قفقاز جنوبی متعادل کند. همچنین روابط با تهران را نادیده نگرفته و مشارکت آن را در پروژه‌های جدید منطقه‌ای تقویت کرده است.

آران نیوز؛ حکمت حاجی اف، معاون رئیس جمهور و رئیس بخش سیاست خارجی ریاست جمهوری آذربایجان، می گوید که ژئوپلیتیک آذربایجان رویکردی چندجانبه به سیاست خارجی دارد. در همین راستا، پرسشی که مطرح می شود اینکه سیاست خارجی باکو پس از حمله روسیه به اوکراین چگونه تغییر کرده است؟ از یک سو، آذربایجان از تمامیت ارضی اوکراین حمایت می کند و از سوی دیگر، در مورد خشم کرملین به خاطر امنیت ملی خود محتاط است. با توجه به این معضل، باکو چگونه سیاست خارجی چندوجهی خود را دنبال می کند؟ برای پاسخ به این سؤالات، باید به دیپلماسی آن پیش و پس از جنگ بین روسیه و اوکراین نگاهی بیندازیم.

در آغاز سال ۲۰۲۲، که حمله روسیه به اوکراین قریب الوقوع بود، الهام علی اف، رئیس جمهور آذربایجان در یک سفر رسمی به کیف رفت. در این دیدار شش سند همکاری دوجانبه در زمینه کشاورزی، انرژی و تجارت به دست آمد. علاوه بر این، بیانیه مشترک امضا شده توسط رئیس جمهور علی اف و ولودیمیر زلنسکی، حمایت از استقلال، تمامیت ارضی و حاکمیت یکدیگر را منعکس می کند. این بیانیه که بر اهمیت باکو برای اوکراین در موارد فوق تاکید می کرد، برای کیف نیز بسیار مهم بود چون در آستانه مواجهه با تهدید حمله روس ها بود. همچنین به عنوان مدرک دیگری بر پابندی آذربایجان به اصل تمامیت ارضی عمل کرد.

با وجود این، پیش از جنگ، باکو با مسکو نیز به توافق رسید. در بند اول این سند تاکید شده که روابط دو کشور بر اساس احترام متقابل به استقلال، حاکمیت دولت و تمامیت ارضی استوار است. به گفته رئیس جمهور علی اف، این بیانیه روابط آنها را به سطح بالا ارتقاء داد. این توافق تنها چند ساعت پس از آن صورت گرفت که کرملین استقلال جمهوری های مردمی دونتسک و لوهانسک را به رسمیت شناخت. اگر این امر به دست دولت دیگری رخ می داد، باکو بدون تردید این اقدام را محکوم می کرد. با این حال، آذربایجان از اظهار نظر در مورد آن خودداری کرد تا به روابط خود با مسکو آسیب نرساند.

بنابراین، باکو عمل متعادل کننده سیاست خارجی خود را دنبال کرد. از یک سو، این کشور رسماً این تهاجم را محکوم نکرده و در رای گیری برای پایان دادن به عضویت روسیه در شورای اروپا شرکت نکرده است. در همین راستا، این کشور همچنین تصمیم گرفت به قطعنامه مجمع عمومی سازمان ملل متحد برای تعلیق روسیه از شورای حقوق بشر رأی ندهد. باکو نه تنها در سازمان های بین المللی که روسیه به طور گسترده محکوم می شد، کمرنگ بود، بلکه در زمانی که کنسولگری آذربایجان در خارکیف آسیب جدی دید، سکوت در پیش گرفت.

با حملات هوایی روسیه در داخل کشور، صدها آذربایجانی در روز ۲۷ فوریه در مقابل سفارت اوکراین در باکو، پایتخت آذربایجان تجمع کردند تا با مردم اوکراین ابراز همبستگی کنند. با توجه به نادر بودن استفاده مردم از حق تجمع خود در آذربایجان، اجازه دادن به مردم برای سر دادن شعار به نفع اوکراین پیامی حیاتی برای هر دو طرف متخاصم بود. اما مقامات آذربایجان تظاهرات در مقابل سفارت روسیه در باکو را ممنوع اعلام کرد که می توان آن را یکی دیگر از عناصر متعادل کننده سیاست خارجی باکو دانست. اما همزمان، دولت آذربایجان به طور مرتب کمک های بشردوستانه را به اوکراین ارسال. علاوه بر این، دولت به سوکار - شرکت نفت دولتی خود - دستور داده تا سوخت رایگان برای آمبولانس ها و سایر خودروهای خدمات اضطراری دولتی در پمپ بنزین های خود در اوکراین فراهم کند.

علاوه بر اوکراین و روسیه، آذربایجان نیز تلاش های قابل توجهی را برای گفتگو با چندین بازیگر منطقه ای دیگر انجام داده و از این موقعیت برای ارتقای جایگاه خود به عنوان یک قدرت مسئول و قابل اعتماد استفاده کرده است. به عنوان مثال، اعلامیه شوشا را با آنکارا امضا کرده است تا روابط دوستانه و برادرانه خود را با ترکیه تقویت کند. همچنین در مارس ۲۰۲۲، باکو تصمیم مهم دیگری گرفت و توافقنامه ای با تهران امضا کرد. این قرارداد ایجاد شبکه های حمل و نقل و برق جدید را در نظر دارد که بخش غربی قلمرو اصلی آذربایجان را از طریق شمال غرب ایران به جمهوری خودمختار نخجوان متصل می کند. این یک حرکت به موقع بود تا نگرانی تهران را کاهش داد.

در مورد پروژه های حمل و نقلی که آذربایجان پس از جنگ دوم قره باغ توسعه داد و فرصت های لازم را برای ایران فراهم کرد تا بخشی از هاب ترانزیتی نوظهور با همسایه شمالی خود باشد. علاوه بر این، آذربایجان با امضای یادداشت تفاهم جدید در مورد مشارکت استراتژیک در زمینه انرژی در ۱۸ جولای روابط دوجانبه خود با اتحادیه اروپا را تقویت کرد. این توافق علاوه بر افزایش اعتبار باکو پس از انتقاد از نقض حقوق بشر، به تلاش های اتحادیه اروپا برای دور شدن از سوخت های فسیلی روسیه کمک می کند.

نتیجه

در مجموع، به نظر می رسد که باکو از زمان آغاز حمله روسیه به اوکراین، توانسته است، اگر نگوئیم تقویت، سیاست خارجی چندجانبه خود را حفظ کند. به طور مشابه، آذربایجان روابط خود را با ترکیه تقویت کرده است تا مسکو را در قفقاز جنوبی متعادل کند. همچنین روابط با تهران را نادیده نگرفته و مشارکت آن را در پروژه های جدید منطقه ای تقویت کرده است. در عین حال، باکو قصد دارد روابط خود با اتحادیه اروپا را با بهره مندی از بحران انرژی ناشی از جنگ روسیه علیه اوکراین تقویت کند. همچنین باکو به دقت به ایروان فشار می آورد تا خواسته های خود را به این کشور دیکته کند و همچنین از چالش های نظامی و سیاسی روسیه به دلیل تهاجم به اوکراین با آن ها بهره می برد. آنچه که هنوز مشخص نیست این است که آیا آذربایجان یک پیروزی قاطع از سوی هر یک از طرفین را ترجیح می دهد یا خیر، که به طور بالقوه می تواند رویکرد چندجانبه آن را در سیاست خارجی به چالش بکشد.

دکتر ورستان کارشناس مسائل قفقاز